

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄ ԵՄ

Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի
ռեկտոր

Վարդան Ազատյան

10.09.2026 թ.

Կարծիք

Հայաստանի գեղարվեստի պետական ակադեմիայի Արվեստագիտության ամբիոնի 2026 թվականի սեպտեմբերի 10-ի նիստի թիվ 7 արձանագրությունից: Ինեսա Գառնիկի Դանիելյանի «Մոմիկի մանրանկարչությունը» ատենախոսության ԺԷ.00.03 - «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, դիզայն» մասնագիտությամբ արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանի հայցման վերաբերյալ:

Եզրակացությունը հաստատված է ՀԳՊԱ Արվեստագիտության ամբիոնի 2026 թ. սեպտեմբերի 10-ի նիստում (արձանագրություն թիվ 7): Նիստին մասնակցում էին ամբիոնի վարիչի ժ/պ, արվեստագիտ. թեկ., դոցենտ Զ. Հակոբյանը, արվեստագիտ. թեկ., դոցենտ Բ. Ավետիսյանը, արվեստագիտ. թեկ., դոցենտ Ն. Ղարիբյանը, արվեստագիտ. թեկ., Ա. Գալստյանը, դասախոսներ Մ. Ղազարյանը, Հ. Սահակյանը:

Ինեսա Դանիելյանի ատենախոսությունը նվիրված է XIV դարի սկզբի հայ նշանավոր արվեստագետ Մոմիկի մանրանկարչական ժառանգության ուսումնասիրությանը: Թեև Մոմիկը հայ միջնադարյան արվեստի առավել հայտնի և ուսումնասիրված վարպետներից է, նրա գործունեության կարևորագույն մանրանկարչական ոլորտը մինչ այժմ չի արժանացել համակողմանի և ամբողջական քննության: Այս տեսանկյունից ատենախոսության թեման առանձնահատուկ արդիականություն և գիտական նշանակություն ունի: Հեղինակին հաջողվել է ոչ միայն իրականացնել Մոմիկի մանրանկարչության համապարփակ ուսումնասիրություն, այլև

նոր դիտարկումներ և բացահայտումներ ներկայացնել ինչպես արվեստագետի կենսագրության, այնպես էլ նրան վերագրվող ձեռագրական ժառանգության վերաբերյալ:

Հետազոտության հիմնական նպատակն է հստակեցնել Մոմիկի ձեռագրական ժառանգության շրջանակը, արվեստաբանական քննության ենթարկել նրա մանրանկարների պատկերազրական համակարգն ու գեղարվեստական ոճը, բացահայտել մանրանկարչի ձեռագրի առանձնահատկություններն ու նորամուծությունները, ինչպես նաև պարզաբանել դրանց ձևավորման հնարավոր նախադրյալներն ու շարժառիթները: Այս նպատակների իրագործման արդյունքում հեղինակը ներկայացնում է Մոմիկի մանրանկարչական արվեստի ամբողջական բնութագիրը՝ անդրադառնալով ինչպես առանձին ստեղծագործությունների պատկերազրական և ոճական առանձնահատկություններին, այնպես էլ վարպետի գեղարվեստական մտածողության և ստեղծագործական ձեռագրի ընդհանրական դրսևորումներին:

Աշխատանքի կարևոր արժանիքներից է Մոմիկի մանրանկարների ուսումնասիրության համադրական մեթոդի կիրառումը: Հեղինակը վերլուծությունը չի սահմանափակում հայկական նյութով, այլ այն դիտարկում է նաև ժամանակաշրջանի բյուզանդական և արևմտաեվրոպական արվեստի համապատասխան օրինակների համատեքստում: Այս համադրության մեջ առանցքային նշանակություն ունի կիլիկյան հայկական մանրանկարչության գործերը: Համեմատություններ կան նաև Մոմիկի նկարազարդած անվանաթերթերի և վարպետի ճարտարապետության և քանդակի գործերի միջև: Նման մոտեցումը հնարավորություն է տվել առավել հստակ բացահայտելու Մոմիկի արվեստի փոխառնչությունները, գեղարվեստական ազդեցությունների հնարավոր շրջանակը և միաժամանակ ընդգծել նրա ստեղծագործության ինքնատիպությունը: Ատենախոսին հաջողվել է մասնագիտական բազմակողմանի քննության արդյունքում առանձնացնել և բնութագրել Մոմիկի արվեստի նորամուծություններն ու գեղարվեստական լեզվի առանձնահատկությունները:

Հատկանշական է նաև այն, որ հետազոտության ընթացքում մշակված մեթոդաբանությունը հեղինակին հնարավորություն է տվել բացահայտելու Մոմիկի վրձինն պատկանող նոր ձեռագրական միավոր՝ Մոսկվայի Ռուսական պետական գրադարանի ֆոնդերում պահվող N5 Ավետարանը (\$ 439.23), և այն դնելու գիտական շրջանառության մեջ: Միաժամանակ, Մոմիկին վերագրվող մեկ այլ ձեռագրի՝ Կեռան թագուհու 1283 թ. ավետարանի ուսումնասիրության արդյունքում հեղինակի կողմից կատարվել են էական ճշգրտումներ և առաջադրվել է նոր տեսակետ՝ անվանաթերթերի հեղինակի ինքնության վերաբերյալ: Այս արդյունքները վկայում են հետազոտության փաստագրական և վերլուծական նյութի արդյունավետ օգտագործման, ինչպես նաև հեղինակի կողմից կիրառված մեթոդական սկզբունքների արդյունավետության մասին:

Ատենախոսության գիտական նորույթներից առանձնահատուկ ուշադրության է արժանի միջգիտակարգային ուսումնասիրության շրջանակում բացահայտված միջնադարյան արվեստում ուշագրավ և բացառիկ երևույթը՝ իրական ոսկեդրամների պատկերման ավանդույթը հայկական մանրանկարչության մեջ: Մոմիկի որոշ ձեռագրերի անվանաթերթերում այս գեղարվեստական հնարքի կիրառության մանրամասն քննությունը հեղինակին հնարավորություն է տվել հարցադրումներ առաջադրելու երևույթի հնարավոր ակունքների, կիրառման շարժառիթների և ժամանակագրական սահմանների վերաբերյալ: Այս դիտարկումն ունի ոչ միայն մասնավոր նշանակություն Մոմիկի արվեստի ուսումնասիրության համար, այլև կարևոր է հայկական միջնադարյան մանրանկարչության մշակութային փոխառնչությունների առավել լայն համատեքստի ուսումնասիրության տեսանկյունից:

Ատենախոսությունը բաղկացած է ներածությունից, չորս հիմնական գլուխներից, եզրակացությունից, օգտագործված գրականության ցանկից, նկարների ցանկից և նկարների հավելվածից (148 նկար և 4 աղյուսակ): Աշխատանքի կառուցվածքը ընդհանուր առմամբ հստակ է, տրամաբանական և համապատասխանում է առաջադրված խնդիրների հաջորդական քննությանը: Հետազոտության հիմնական

արդյունքներն ու ընդհանրացումները ամփոփված են եզրակացության բաժնում: Ատենախոսությունը շարադրված է հստակ, հետևողական և մասնագիտական առումով պատշաճ գիտական լեզվով: Մասնագիտական տերմինաբանությունը կիրառված է տեղին և ճշգրիտ: Նյութի մասնագիտական ներկայացումը, արվեստաբանական վերլուծությունների խորությունն ու փաստարկվածությունը վկայում են հեղինակի կողմից ուսումնասիրվող նյութի խորքային տիրապետման և թեմայի համակողմանի քննության մասին:

Աշխատանքն ունի հարուստ և պատշաճ գիտական ապարատ: Հղումների համակարգը ընդգրկում է և նպատակային, իսկ օգտագործված աղբյուրների ու գրականության շրջանակը հնարավորություն է տալիս ապահովելու ներկայացվող դրույթների հիմնավորվածությունն ու փաստարկվածությունը:

Այս ամենի հետ մեկտեղ, աշխատանքն առավել ամբողջական դարձնելու նպատակով կցանկանայինք ներկայացնել մի քանի դիտարկում և առաջարկություն:

• Աշխատանքը, մեր կարծիքով, առավել շահեկան կլիներ, եթե հեղինակը ավելի մեծ տեղ հատկացներ XIV դարի սկզբի պատմամշակութային և դավանաբանական միջավայրի համակողմանի ներկայացմանը: Մասնավորապես, առավել ընդգծված կարող էին ներկայացվել Վայոց ձորի մշակութային կապերը քրիստոնեական աշխարհի այլ կենտրոնների հետ, ինչպես նաև այդ փոխառնչությունների հնարավոր ազդեցությունը տարածաշրջանի գեղարվեստական գործընթացների և Մոմիկի ստեղծագործական միջավայրի ձևավորման վրա: Թեև այդ կապերը աշխատանքում տարբեր առիթներով անդրադարձվում են, ժամանակաշրջանի պատմամշակութային առանձնահատկությունների և դրանց՝ արվեստի զարգացման վրա ունեցած ազդեցության առավել ընդգծված ներկայացումը կնպաստեր Մոմիկի արվեստի ձևավորման պայմանների և ստեղծագործական առանձնահատկությունների առավել ամբողջական ընկալմանը: Այդ առումով, թերևս, նպատակահարմար կլիներ աշխատանքի կառուցվածքում նախատեսել առանձին ենթագլուխ՝ նվիրված

Ժամանակաշրջանի պատմամշակութային և դավանաբանական ընդհանուր նկարագրին:

- Աշխատանքի կառուցվածքային կազմակերպման առումով ևս կարելի էր կատարել որոշակի ճշգրտումներ: Մասնավորապես, աշխատանքի և առանձին գլուխների վերնագրերը որոշ դեպքերում բավական ընդհանրական են: Միաժամանակ, երրորդ գլխի ներսում բացակայում են ենթագլուխները: Խնդիրների ավելի հստակ ենթաբաժանումը և վերնագրերի առավել բովանդակային ձևակերպումը կարող էին նպաստել աշխատանքի կառուցվածքային հստակության և առանձին հարցադրումների ընկալման դյուրինությանը:

- Եզրակացության բաժնում կետ առ կետ ամփոփված են Մոմիկի արվեստին վերաբերող հիմնական դիտարկումներն ու հետազոտության կարևոր արդյունքները: Այնուամենայնիվ, այս հատվածում նպատակահարմար կլիներ ներառել նաև առավել ընդհանրացնող տեսական դրույթներ և ընդգրկուն եզրահանգումներ, որոնք հնարավորություն կտային ավելի հստակ ընդգծելու Մոմիկի մանրանկարչության տեղն ու նշանակությունը XIV դարի սկզբի հայկական արվեստի և ընդհանրապես ժամանակաշրջանի մշակութային գործընթացների համատեքստում: Մոմիկի արվեստը, լինելով XIV դարի հայ մշակույթի և արվեստի կարևորագույն երևույթներից մեկը, դուրս է գալիս առանձին հուշարձանների և ստեղծագործությունների ուսումնասիրության շրջանակից և հնարավորություն է ընձեռում առավել խորքային պատկերացում կազմելու ժամանակաշրջանի գեղարվեստական մտածողության, ոճական զարգացումների, մշակութային փոխազդեցությունների և հոգևոր-մշակութային գործընթացների վերաբերյալ:

Նշված դիտարկումներն ու առաջարկությունները ներկայացվում են խորհրդատվական կարգով և որևէ կերպ չեն նվազեցնում կամ ստվերում ատենախոսության գիտական արժեքն ու նշանակությունը: Դրանք միտված են կատարված հետազոտության առանձին դրույթների առավել հստակեցմանը, տեսական

ընդհանրացումների խորացմանը և աշխատանքի գիտական արդյունքների առավել ամբողջական ներկայացմանը:

Այսպիսով, Ինեսա Դանիելյանի ատենախոսությունն առանձնանում է թեմայի կարևորությամբ, գիտական նորույթով, հետազոտական նյութի լայն ընդգրկմամբ, կիրառված մեթոդաբանության հիմնավորվածությամբ և ստացված արդյունքների գիտական արժեքով: Աշխատանքը ներկայացնում է ինքնուրույն, ամբողջական և գիտականորեն հիմնավորված ուսումնասիրություն, որն էական ներդրում է հայ միջնադարյան արվեստի և մշակույթի ուսումնասիրության բնագավառում: Ատենախոսության կարևոր ձեռքբերումներից է Մոսկվի մանրանկարչական ժառանգության՝ որպես առանձին և ամբողջական ուսումնասիրության առարկայի գիտական շրջանառության մեջ ներառումը, որի շնորհիվ էապես ընդլայնվում և նորովի է իմաստավորվում միջնադարյան հայ արվեստի այս նշանավոր վարպետի ստեղծագործական ժառանգության վերաբերյալ գիտական պատկերացումը: Հետազոտության արդյունքները նաև հնարավորություն են տալիս առավել խորքային ընկալելու XIV դարի սկզբի Վայոց ձորի մշակութային միջավայրը, գեղարվեստական փոխառնչությունները և հոգևոր-մշակութային գործընթացները:

Ինեսա Դանիելյանի ատենախոսությունը համապատասխանում է գիտական հետազոտությանը ներկայացվող պահանջներին իր գիտական նորույթով, ինքնուրույնությամբ ու ստացված արդյունքների նշանակությամբ: Հեղինակի հետազոտության հիմնական արդյունքներն ու դրույթներն արտացոլված և հիմնավորված են հրատարակված ինը գիտական հոդվածներում, որոնք իրենց բովանդակային շարունակությունն ու զարգացումն են ստացել նաև ատենախոսության մեջ: Հետազոտության արդյունքները ներկայացվել և մասնագիտական քննարկման են դրվել նաև տեղական և միջազգային 13 գիտաժողովներում՝ հեղինակի զեկուցումների միջոցով, ինչը վկայում է կատարված ուսումնասիրության գիտական շրջանառության և մասնագիտական հանրության շրջանակում դրա ներկայացվածության մասին:

Վերոգրյալը հիմք է տալիս ասելու, որ Ինեսա Դանիելյանի ատենախոսությունը ինքնուրույն, գիտականորեն հիմնավորված և ավարտուն հետազոտություն է, որը կարևոր ներդրում է Մոսկվի ստեղծագործական ժառանգության, XIV դարի սկզբի հայ մանրանկարչության և տվյալ ժամանակաշրջանի մշակութային գործընթացների ուսումնասիրության գործում:

Աշխատանքը բավարարում է Հայաստանի Հանրապետությունում գիտական աստիճանաշնորհման կարգի 7-րդ կետի «գիտության տվյալ բնագավառում կարևոր նշանակություն ունեցող խնդրի լուծում» պայմանին, իսկ Ինեսա Գառնիկի Դանիելյանը արժանի է ԺԷ.00.03 - «Կերպարվեստ, դեկորատիվ և կիրառական արվեստ, դիզայն» մասնագիտության գծով իր հայցած արվեստագիտության թեկնածուի գիտական աստիճանին:

ՀԳՊԱ Արվեստագիտության ամբիոնի ժ/պ,

արվեստ. թեկ., դոցենտ

Օ. Հակոբյան

Արվ. թեկն. դոցենտ, Օ. Հակոբյանի ստորագրությունը հաստատում եմ՝

ՀԳՊԱ Գիտական քարտուղար,

արվեստ. թեկ.

Ա. Գալստյան

10.09.2026 թ.

